

РОЗВИТОК ЕМПАТІЙНОСТІ ЯК СКЛАДОВА ОСОБИСТІСНОЇ ПІДГОТОВКИ ВОЛОНТЕРІВ ХОСПІСУ

Н. Ю. Струбіцька

Луцький базовий медичний коледж

У статті досліджується рівень емпатійних тенденцій студентів-волонтерів як чинник ефективної волонтерської діяльності.

DEVELOPMENT OF EMPATHY AS A CONSTITUENT OF A PERSONAL PREPARATION OF HOSPICE VOLUNTEERS

N. Yu. Strubitska

Lutsk Base Medical College

The level of empathic tendencies of students-volunteers as a factor of the effective volunteer activity is investigated in the article.

Вступ. Паліативна медицина є новою галуззю наукової медицини та охорони здоров'я України. Згідно з сучасними міжнародними підходами та концепціями, паліативна медицина повинна бути невід'ємною, інтегрованою складовою медичного обслуговування та соціальної опіки. Вивчення й аналіз наукової літератури, нормативно-правової бази свідчать, що становлення системи паліативної та хоспісної допомоги населенню стає однією з найактуальніших медико-соціальних проблем суспільства. Актуальною проблемою на сьогодні у цій сфері є активізація волонтерської діяльності.

Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, паліативна допомога – це комплексний підхід, мета якого – забезпечити максимальну якість життя пацієнта з невиліковним (смертельним) захворюванням, а також і членів його родини, шляхом запобігання та полегшення страждань завдяки ранньому виявленню і точному діагностуванню (оцінці) проблем, що виникають, та проведення адекватних лікувальних заходів (при больовому синдромі та інших розладах життєдіяльності), а також надання психосоціальної та моральної підтримки [1].

Відповідно до Загальної декларації волонтерів, яку прийнято на XI Конгресі Міжнародної

асоціації волонтерів 14 вересня 1990 року в Парижі, волонтерство – добровільна, активна, спільна або особиста участь громадянина в житті людських спільнот для реалізації його основних людських потреб та покращення якості життя, економічного і соціального розвитку [2]. Воно сприяє поліпшенню якості життя, реалізації основних потреб на шляху створення справедливого й мирного суспільства, більш збалансованого економічному й соціальному розвитку, створенню нових робочих місць та професій.

Досвід багатьох країн світу свідчить, що застосовуючи комплексний підхід, паліативна та хоспісна допомога може адекватно задовольняти потреби пацієнтів та їх рідних. Забезпечення відповідної якості життя невиліковно хворим пацієнтам та членам їх родин, максимальне полегшення їх фізичних та моральних страждань, збереження людської гідності невиліковно хворого пацієнта є головною метою сучасної системи паліативної допомоги [3].

Найважливішим чинником забезпечення якості паліативної та хоспісної допомоги є ефективна співпраця мультидисциплінарної команди [4]. На думку міжнародних експертів, найкращим способом організації паліативної допомоги є мультидисциплінарний підхід, який дозволяє вирішити складний комплекс медич-

них, соціальних, психологічних та духовних проблем інкурабельного хворого і його близьких. Такий підхід ґрунтується на постійній співпраці медичних, соціальних працівників, психологів, волонтерів, священнослужителів.

Особливе місце в складі базової команди паліативної допомоги належить волонтерам. Волонтерська команда повинна бути складовою повної мережі підтримки та надання паліативної допомоги. Різноманітність форм та методів волонтерської діяльності відкриває широкі перспективи для активізації духовного, інтелектуального та культурного потенціалу особистості волонтера.

Основною метою діяльності волонтерів хоспісу є комплексна психоемоційна підтримка пацієнтів, а також їх сімей. У процесі волонтерської діяльності у сферу паліативної допомоги закладаються основи професійної моралі майбутнього медичного фахівця. При цьому важлива роль належить формуванню психологічної готовності до волонтерської діяльності та майбутньої професійної діяльності.

Сформоване почуття емпатії є надзвичайно важливим для студента-волонтера, майбутнього медичного працівника, професійна діяльність якого передбачає допомогу і співпереживання пацієнтам. Метою нашого дослідження було виявити розвиток емпатії у студентів як однієї з важливих складових готовності до волонтерської діяльності.

Дослідження емпатійності студентів-волонтерів проводили у 2014 році на базі Луцького базового медичного коледжу. Всього обстежено 40 студентів жіночої статі віком від 17 до 18 років, які навчаються на III курсі за спеціальностями «Сестринська справа» та «Лікувальна справа», з них: 20 осіб займаються волонтерською діяльністю у хоспісі та 20 осіб не є волонтерами (контрольна група).

З метою виявлення рівня емпатійності студентів було застосовано тест-опитувальник емпатійних тенденцій, розроблений А. Мехрабіеном і Н. Епштейном [5, 6].

Основна частина. Досвід викладацької діяльності засвідчує, що розвиток емпатійності медичних сестер відбувається у процесі догля-

ду за пацієнтом, надання медичної допомоги. Волонтерами Волинської обласної лікарні «Хоспіс» є студенти Луцького базового медичного коледжу. Основними психологічними особливостями пацієнтів хоспісу є: відчуття втрати сенсу життя, тривога, депресія, самотність. У більшості пацієнтів є «психологічна втома» від життя.

Готовність людини до волонтерської діяльності визначається наявністю у неї певного набору особистісних якостей, а саме – соціальної відповідальності, альтруїзму, готовності до безкорисливого служіння суспільству, моральності. Серед зазначених якостей можна виділити емпатію.

Емпатія – це моральна якість особистості, яка виявляється у розумінні емоційного стану іншої людини, розумінні її почуттів та переживань, а також прагненні до усвідомлення підтримки та дієвої допомоги іншим людям.

Виділяють два види емпатії – емоційну та когнітивну. Емоційна емпатія – це здатність на чуттєвому рівні співпереживати людині, і це дуже глибока емпатія. Когнітивна – різновид, який дозволяє шляхом логічного мислення зрозуміти, що в такий момент відчуває людина, і через це наблизитися до істинного співпереживання. Емпатійність – це вміння поставити себе на місце іншої людини, емоційно відреагувати і проникнути в переживання іншого. Емпатія, у своїй вищій поведінковій формі, виступає могутнім фактором регуляції соціальної поведінки особистості, здійснюється за допомогою сукупності емоційного і когнітивного механізмів і має дві форми прояву – співчуття і співпереживання [6].

За нашими даними, співпраця студентів-волонтерів із пацієнтами хоспісу впливає на формування почуття емпатії, розуміння потреб тяжкохворих людей. Результати тестування студентів наведено у таблиці.

Отже, серед студентів-волонтерів почуття емпатії вище середнього рівня сформоване у 90 % осіб. На відміну від них, лише 70 % студентів, які не залучені до волонтерської діяльності мають такі ж високі показники емпатійних тенденцій. У студентів-волонтерів індекс емпатійності суттєво вищий, ніж у студентів, які не зай-

Таблиця. Результати діагностики емпатійних тенденцій студентів-волонтерів та контрольної групи

Групи обстежених	Рівень розвитку емпатійних тенденцій (%)			Індекс емпатійності (M±m)
	високий	середній	низький	
Студенти-волонтери	10	80	10	25,65±3,34*
Контрольна група	5	65	30	23,35±2,08

Примітка. * – p < 0,05.

маються волонтерською діяльністю. Отже, наявна тенденція до високого показника індексу емпатійності у студентів, які займаються волонтерською діяльністю.

Емпатійність є однією з найважливіших властивостей особистості волонтера. Без емоційної чутливості на хвилювання інших у формі співчуття або переживання волонтеру, студенту-медику, буде складно зрозуміти проблеми оточуючих. Саме ця властивість стає пусковим фактором (спонукальною силою) у бажанні безкорисливо допомагати вирішувати проблеми інших людей. Емпатія виражає інтегративну професійну властивість майбутнього медика, що сприяє ефективній професійній діяльності у сфері паліативної допомоги.

Процес формування здатності до альтруїзму як моральної цінності є єдністю когнітивного, емоційного і діяльнісного компонентів. До таких почуттів належать насамперед співпереживання і співчуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. ВОЗ. Паліативна допомога / под ред. Е. Davies, I. J. Higginson. – Европейское региональное бюро ВОЗ, 2005. – 32 с.
2. Стандарти соціальних послуг : збірка проектів документів / за ред. Л. Л. Сідельник. – К. : ТОВ «ЛДЛ», 2007. – Кн. 2. – 232 с.
3. Вороненко Ю. В. Розвиток паліативної допомоги як інтегральна складова реформування системи охорони здоров'я в Україні / Ю. В. Вороненко // Актуальні питання надання паліативної та хоспісної допомоги в Україні : матеріали Першої наук.-практ. конф. ; за ред. Ю. В. Вороненка, Ю. І. Губського. – К. : Університет «Україна», 2012. – С. 5–8.

Отже, емпатія є дійовим механізмом свідомого прийняття людиною моральних норм. Розуміння внутрішнього світу пацієнта, співпереживання і співчуття є необхідною умовою формування емпатійних якостей особистості волонтера.

Висновок. Для забезпечення комплексного підходу, волонтером хоспісу може бути студент-медик. Волонтерська робота є засобом особистісного розвитку, самовизначення та самоствердження студента-волонтера. Надання паліативної допомоги є шляхом до професійного становлення. Здійснення паліативної опіки вимагає від волонтера знань, сформованості таких моральних якостей, як душевність і чуйність, уважність і комунікабельність, тактовність і ввічливість, взаємодопомога і взаємоповага, терпимість і наполегливість, рішучість і витримка, а також співчуття і співпереживання, тобто емпатія.

4. Вольф О. О. Мультидисциплінарний підхід до комплексного забезпечення потреб хворих при наданні паліативної та хоспісної допомоги у контексті сімейної медицини / О. О. Вольф // Науково-практичний журнал «Сімейна медицина». – 2011. – № 3 (38). – С. 89–91.
5. Пашукова Т. І. Практикум із загальної психології / Т. І. Пашукова, А. І. Допіра, Г. В. Дьяконов ; за ред. Т. І. Пашукової. – 2-ге вид., стер. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2006. – 203 с.
6. Кузнецова І. В. Емпатійна культура майбутнього спеціаліста / І. В. Кузнецова // Педагогіка та психологія : зб. наук. пр. – Вип. 19. – Ч. 2. – Харків : ХДПУ, 2001. – С. 139–143.

Отримано 28.10.14